

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GÖRÜLEN PROBLEM DAVRANIŞLAR: ÖĞRETMENLERİN DEĞERLENDİRMESİ

PROBLEM BEHAVIOURS SEEN IN EARLY CHILDHOOD: THE TEACHERS' CONSIDERATION

F. Ebru İKİZ¹, Bahar METE OTLU², Deniz EKİNCİ VURAL³

Öz

Okul öncesi eğitim çağlarında çocuk okul yaşamına, kurallara, değişen çevre koşullarına ve ilişkilere uyum sağlamak durumundadır. Bundan dolayı çocuklar okul yaşantısında çeşitli problem davranışlar yansıtabilirler. Bu çalışmanın amacı erken dönemde çocuklarda görülen problem davranışları, görülme sıklığını, altında yatan faktörleri ve başa çıkma yollarını okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak belirlemektir. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. 20 kadın okul öncesi öğretmeni ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veriler, betimsel olarak analiz edilmiştir. Sonuçlara göre, okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında en sık karşılaştığı problem davranışlar sırasıyla yalan söyleme; yeme alışkanlığı sorunları, ayrılık kaygısı, kıskançlık, konuşma bozuklukları ve tırnak yemektir. Problem davranışların nedenleri olarak ailesel, gelişimsel sıkıntıların yanı sıra kişilik ve ilişki kurma sorunları; yeni ve alışılmadık durumla baş edememe ve kitle iletişim araçlarının etkisi tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri problem davranışlarla baş etmede ailelerle işbirliğine ve profesyonel yardıma ihtiyaç duymaktadır. Sonuçlar okul öncesi eğitiminde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: *Problem davranışlar, uyum, erken çocukluk, okul öncesi eğitimi, psikolojik danışma ve rehberlik*

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, ikizef@gmail.com

² Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, baharmete@gmail.com

³ Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, deniz.ekinci@deu.edu.tr

Abstract

Early school children should adapt to school life; rules, environment and relations. At the same time, some children may reflect problem behaviours towards school life. The purpose of this study is to find out the problem behaviours of preschool children. The frequencies of such problem behaviours, the factors underlying them and the ways to overcome them were investigated depending on preschool teachers' experiences and opinions. Data were collected by semi structured interview form. Interviews were made with 20 women preschool teachers. Data were analysed by descriptives. Results showed that the problem behaviours which preschool teachers indicated mostly are lying, eating ability problems, seperation anxiety, jealousy, speaking problems and nail-biting respectively. The factors underlying these problem behaviours indicated mostly are parental dependency and related anxiety; deprivation of sharing. Preschool teachers indicated that they need help in coping with these problem behaviours of children either by cooperating with family or school counseling and guidance services. Results emphasize the importance of counseling and guidance services during preschool education.

Keywords: Problem behaviours, adaptation, early childhood, preschool education, counseling and guidance

1.GİRİŞ

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi benliği ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca uyum kavramı, insanların günlük yaşamın talepleriyle ve meydan okumalarıyla başa çıkabilmelerini veya onları yönetebilmelerini sağlayan psikolojik süreçlere atfedilir (İkiz ve Kaya, 2016). Bireylerin uyum düzeyini, kişisel özellikler ve çevrede karşılaşılan durumlar etkilemektedir (Geçtan,1989). Çocuklarda uyum ve davranış bozukluklarına ise, kalıtsal özelliklerin yanı sıra temel ihtiyaçların doyurulmamasının ve hatalı ana baba tutumlarının (Yavuzer, 2001); çocuğun sosyal çevresinde (Kulaksızoğlu, 2000; Smith ve ark, 2014) ve okulda (Atıcı, 2001) karşılaştığı yanlış tutum ve davranışların neden olduğu belirtilmektedir. Okul öncesi dönemde okula uyumun, bireyin ileriki yıllardaki okul uyumu ve akademik başarısı açısından önemli olduğu belirtilmektedir. Okulda öğretmen-çocuk etkileşiminin okula uyum açısından etkin unsurlar arasında yer aldığı (Hamre ve Pianta, 2001; Stuhlman, ve Pianta, 2002; Walker ve Shinn, 2002; Lane ve Menzies, 2003), olumlu çevre koşullarında yetişen çocukların okul olgunluğu düzeylerinin arttığı (Yazıcı, 2002) görülmektedir. Bunun yanında erken dönemde görülen davranış sorunlarına müdahale edilmediği takdirde düşük akademik başarı (Bradley, Doolittle ve Bartolotta, 2008) ve sosyal davranış sorunlarına neden olduğu (Uyanık Balat, Şimsek ve Akman, 2008) ileri sürülmektedir.

Problem davranış, öğretimin düzenli bir şekilde işlenmesini engelleyerek, okulun beklentilerini (Öztürk, 2001); eğitsel çabaları (Başar, 2001); öğrencinin kendi ve diğer öğrencilerin öğrenme davranışını ve sosyal etkileşimleri (Vuran, 2009) olumsuz etkileyen ve hatta öğrencinin kendisine, arkadaşlarına ya da yetişkinlere zarar vermesini içeren (Ikiz & Savi Cakar, 2012) her tür davranış olarak tanımlanmaktadır. Yavuzer'e (1999) göre, problemlili çocukların tanımlanmasında öncelikle davranışları bakımından normal olan çocuklarla, sapan davranış örnekleri gösteren çocukları ayırt etmek gerekmektedir. Bu doğrultuda,

çocuğun davranışının normal mi yoksa davranış bozukluğu mu olduğunun belirlenmesi için davranışın yaşa uygunluk, yoğunluk, süreklilik, sıklık, cinsel rol beklentisi ve kültürel faktörler açısından değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ünal (2006)'a göre, davranışın şiddeti, aşırılığı ve sıklığı çoğunlukla bıraktığı etki nedeniyle fark edilen ilk yönüdür

Gelişimsel olarak incelendiğinde, Erikson'a göre, çocuklar 3-6 yaş döneminde giderek daha bağımsız davranma eğilimi göstermekte hatta başkalarının haklarını göz ardı etmektedir. Bu durumda aile ve öğretmenin çocuğun kendi sınırları içerisinde girişimde bulunabilmeleri için fırsatlar sunmaları önemlidir. Böylece çocuk girişimcilik özelliğini sağlıklı bir şekilde geliştirebilecektir (Can, 2004). Erken çocukluk döneminde problem davranış olarak başlayan karşı çıkma, söz dinlememe, paylaşmama gibi davranışlar, ilköğretimin ilk yıllarında kavga, yalan söyleme ve çalma gibi davranışlara, ergenlikte ise kişilerarası şiddet, suç işleme, başkasının malına zarar verme gibi ciddi davranış problemlerine dönüşebilmektedir (Losel ve Bender, 2003; Losel ve Bender, 2012). Araştırma sonuçlarına göre, yaşı küçük olan çocukların yaşı büyük olan çocuklardan daha fazla davranış problemi gösterdikleri belirlenmiştir (Miller, Koplewicz ve Klein, 1997). Ayrıca, son yıllarda okullarda hırsızlık, yalan söyleme, saldırganlık ve inatçılık gibi duygusal ve davranışsal bozukluğu olan öğrencilerin sayısının giderek arttığı belirtilmektedir (Bradley, Doolittle ve Bartolotta, 2008; Bradley, Henderson ve Monfore, 2004; Farrington ve Welsh, 2007; Wagner ve Davis, 2006).

Okul öncesi dönemde görülen problem davranışlar uyku problemleri olarak ve temizlik, tuvalet ile yemek alışkanlıklarında gözlenebilir. Ayrıca, şımarıklık, söz dinlememe, savurganlık, küfür etme, yalan, inatçılık, kıskançlık, saldırganlık, utangaçlık gibi davranışlar da problem olarak görülebilmektedir (Poyraz ve Özyürek, 2005). Piaget'nin ahlak gelişim kuramına göre okul öncesi dönemdeki çocuklar "ahlak öncesi" dönemdedirler. Bu dönemde çocuklar benmerkezcilik eğilimlerinden dolayı, diğer bireylerin görüşlerini yeterince dikkate alamazlar. Piaget'e göre, ahlak gelişimi bilişsel gelişime paralellik göstermektedir (Can, 2004). Bu noktada problem davranış olarak kabul edilen, yalan söyleme, çalma gibi bazı davranışlar okul öncesi dönemde bilişsel olarak henüz çocuklar tarafından tam olarak kavranmadığından dolayı bilinçsiz olarak sergilenebilirler. Sonuç olarak, çocuklar moral kavramları zaman içerisinde eğitim yoluyla kazanırlar. Örneğin, çocuk çalma davranışının uygunsuz bir davranış olduğunu kendisine öğretilinceye kadar değerlendiremez (Ekşi, 1999).

Okul öncesi dönem birçok kazanım için kritik dönem olarak kabul edilmekte (Aydın, 2004) ve hatta bazı istenmeyen davranışların kalıcı hale gelmemesi ve çözümlenmesinin, bireyin ilerideki ruh sağlığı açısından önem taşıdığı (Karaca ve İkiz, 2014; Savi-Cakar, Tagay ve İkiz, 2015) vurgulanmaktadır. Bu dönemde, çocukların sergiledikleri problem davranışlar yalnızca problem davranışı gösteren çocuk değil tüm öğrenciler açısından risk oluşturmaktadır (Glover ve Albers, 2007). Yapılan çalışmalar okul öncesi dönemde, erken teşhisin davranış problemlerini önleme ve erken müdahale açısından önem taşıdığını ve bu şekilde çocukların karşılaşabileceği akademik ve sosyal sorunların da önüne geçilebileceğini göstermektedir (Lane & Menzies, 2003; Walker & Shinn, 2002). Problem davranışın belirlenmesi sürecinde, psikolojik yardım gereksinimi çocuğun kendisi tarafından fark edilemediği için en temel bilgi kaynakları ebeveynler ve öğretmenlerdir (Motavalli-Mukaddes, 2000). Alan yazın incelendiğinde ülkemizde okul öncesi dönemde problem davranışlar üzerine az sayıda

araştırma olduğu görülmüştür. Bu nedenle öğretmenlerin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlar, bu davranışların nedenlerine ilişkin görüşlerinin ve kullandıkları çözüm yollarının tespit edilmesi, öğretmenlerin konuya ilişkin bakış açılarının ortaya koyulmasının, mevcut durumun ve ihtiyaçların tespiti açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu görüşlerden hareketle çalışmada şu problemlere yanıt aranmıştır:

- 1- Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi dönem çocuklarında sıklıkla görülen problem davranışlar nelerdir?
- 2- Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi dönem çocuklarında görülen problem davranışların nedenleri nelerdir?
- 3- Okul öncesi öğretmenleri problem davranışlar ile başa çıkabilmek için neler yapmaktadır?

2.YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Durumu kendi sınırları içinde bütüncül olarak analiz etmeye dayalı durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçların ortaya konulmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

2.1.Çalışma Grubu: Nitel araştırmalar sistematik bir şekilde genellemeye uygun değildir (Yıldırım, 2010). Genelleme kaygısı taşımayan bu tür çalışmalarda örneklem genelde amaçlı bir şekilde araştırma sorularına ve incelenecek olaya uygun olarak seçilir. Önemli olan örneklemin araştırma evrenini temsil etmesi değil, araştırma yapılacak olaya uygunluğudur (Maxwell, 1992: akt., Yıldırım, 2010). Bu nedenle, görüşme yapılacak öğretmenlerin seçiminde gönüllülük esas alınarak toplam 20 (n= 20 kadın) öğretmen katılmıştır. Çalışma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okul öncesi kurumlarında eğitimci olarak çalışan erkek öğretmen sayısının az olması nedeniyle çalışma grubu sadece kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1
Çalışma Grubunun Özellikleri

Özellikler	f	%
Yaş		
20-25	3	15
26-30	5	25
31 ve üstü	12	60
Mezuniyet Durumu		
Lise	1	5
Ön lisans	3	15
Lisans	16	80
Meslekteki Görev Süresi		
1-5	8	40
6-10	4	20
11-15	3	15

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Nitel Veri Toplama Formu: Araştırmada kullanılmak üzere, araştırmacılar tarafından öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mezuniyet durumu, meslekteki görev süresini belirlemek amacıyla dört kapalı uçlu; öğrencilerinde karşılaştıkları problem davranışları, nedenlerini ve nasıl başa çıktıklarını ifade edecekleri üç açık uçlu sorudan oluşan toplam yedi soruluk bir görüşme formu geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Açık uçlu soruların tercih edilmesinin nedeni konu hakkında da esnek inceleme olanağı sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Sorular hazırlanırken araştırma konularına ilişkin literatürden yararlanılmıştır. Hazırlanan soru formu alanda uzman olan iki akademisyen tarafından incelenmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. Formda yer alan açık uçlu görüşme soruları aşağıda sıralanmıştır;

1. Sınıfınızdaki öğrencilerde sıklıkla karşılaştığınız problem davranışlar nelerdir?
2. Sizce problem davranışların nedenleri neler olabilir?
3. Sınıfınızda karşılaştığınız problem davranışlarla başa çıkmak için neler yapmaktasınız?

2.3. Verilerin Analizi: Veriler, içerik analizi ile incelenmiştir. İki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak kodlama işlemi gerçekleştirmiştir. Kodlama güvenilirliğinin sağlanması için uyum yüzdesi hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Uyum yüzdesi, gözlemcilerin veya değerlendiricilerin uyuştukları madde sayısının toplam değerlendirme veya gözlem sayısına olan orandır ve elde edilen değerlerin güvenilir kabul edilebilmesi için uyum yüzdesinin .70 değerinde olması gerekmektedir (Şencan, 2005). Yapılan hesaplamalarda üç soru için araştırmacılar arasındaki ortalama uyum yüzdesi ise % 87 olarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen görüşler tablolar ve altında yer alan açıklamaları aracılığıyla sunulmaktadır.

Tablo 2

Erken Dönemde Görülen Problem Davranışlar ve Görülme Sıklığına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Problem Davranışlar	f	%
Yalan söyleme	17	9,8
Yemek seçme/yemeye isteksizlik	17	9,8
Ebeveyninden ayrılma korkusu	16	9,2
Kıskançlık	16	9,2
İnatçılık	16	9,2
Saldırganlık	15	8,6
Konuşma bozukluğu	14	8
Alt ıslatma/dışkı kaçıırma	13	7,5
Tırnak yeme	13	7,5
Aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği	11	6,3
Karanlıktan korkma	10	5,7
Çalma	10	5,7
Parmak emme	4	2,3
Tik	1	0,5

Tablo 2’de öğretmenlerin “Sınıfınızdaki öğrencilerde sıklıkla karşılaştığınız problem davranışlar nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlar sırasıyla; “yalan söyleme” (% 9,8), “Yemek seçme/yemeye isteksizlik” (% 9,8), “ebeveynden ayrılma korkusu” (% 9,2), “kıskançlık” (% 9,2), “inatçılık” (% 9,2), “saldırganlık” (% 8,6), “konuşma bozukluğu” (% 8), “alt ıslatma/dışkı kaçırma” (% 7,5), “tınak yeme” (% 7,5), “aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği” (% 6,3), “karanlıktan korkma” (% 5,7), “çalma” (% 5,7), “parmak emme” (% 2,3), ve “tikler” (% 0,5) şeklindedir.

Öğretmenlerin örnek ifadeleri şu şekildedir:

“- Öğrencilerim özellikle yemeği yemek istemediklerinde yalan söylerler. Ama bazen etkinliklere katılmakla ilgili yalan söylediklerini de fark ediyorum.”; “-Mesleğe başladığımdan beri en çok gördüğüm sorun yemek seçme”; “-Sene başında anneden ayrılmak istememe sorunu yaşıyoruz ve bazı çocuklarda daha uzun sürebiliyor.”; “-Diğer çocuklara zarar veren çocuklar çok sık oluyor, saldırgan çocuklar büyük sorun”; “-Küçük yaş grubu altını ıslatıyor”.

Tablo 4

Erken Dönemde Görülen Problem Davranışların Nedenlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Problem Davranışlar	Nedenleri	f	%
Yalan söyleme	Cezadan kaçınma	10	50
	Sevgi ve ilgi eksikliği	3	15
	Model alma	3	15
	Ebeveyn-çocuk ilişkisi	2	10
	Korku ve utanma	1	5
	Ahlak gelişiminin tamamlanmaması	1	5
Yemek seçme/yemeye isteksizlik	Aşırı ilgi ve koruyucu tutum	15	78,9
	Model alma	4	21
Ebeveynden ayrılma korkusu	Aileye bağımlılık	13	81,25
	Yeni ve alışılmadık durum	1	6,2
	Güven eksikliği	2	12,5
Kıskançlık	Sevdiğini paylaşamama	10	62,5
	Dikkat çekme	6	37,5
İnatçılık	Ebeveyn-çocuk ilişkisi	11	68,7
	Kişilik özelliği	4	25
Saldırganlık	Gelişim dönemi özelliği	1	6,25
	Ebeveyn-çocuk ilişkisi	10	58,8
	Kitle iletişim araçları	3	17,6
	Model alma	1	5,8
	Benmerkezcilik	1	5,8
	Şiddete maruz kalma	1	5,8
Konuşma bozukluğu	Cinsiyet faktörü	1	5,8
	Sosyal ortamlarda duyulan kaygı	6	46,1
	Düşük öz-güven	1	7,6
	Genetik faktörler	1	7,6
	İlgisiz ana-baba	1	7,6
	Şiddete maruz kalma	1	7,6
	Model alma	1	7,6
	Dikkat dağınıklığı	1	7,6
Alt ıslatma/dışkı kaçırma	Öğrenme güçlüğü	1	7,6
	Aile içi sorunlar	5	35,7
	Hastalık	4	28,5
	Genetik faktörler	2	14,2
	Yanlış tuvalet eğitimi	1	7,1
	Unutma	1	7,1
	Utanma	1	7,1

Tırnak yeme	Kaygı	9	50
	Aile içi şiddet	4	22,2
	Kıskançlık ve korku	3	16,6
	Düşük öz-güven	2	11,1
Aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği	Çevresel faktörler	5	45,4
	Genetik faktörler	4	36,3
	Aile içi sorunlar	2	18,1
Karanlıktan korkma	Öğrenme	6	75
	Model alma	1	12,5
	Kitle iletişim araçları	1	12,5
Çalma	Arkadaşlardaki eşyayı kıskanma	5	35,7
	Sevgi ve ilgi eksikliği	3	21,4
	Mülkiyet kavramının gelişmemesi	2	14,2
	Aile içi sorunlar	2	14,2
Parmak emme	Ben-merkezilik	2	14,2
	Sıkılma	2	40
	Kaygı	2	40
Tikler	Model alma	1	20
	Duygusal problemler	1	100

Tablo 4'te okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışların nedenlerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Buna göre, öğretmenlerin “yalan söyleme” davranışını, çoğunlukla “cezadan kaçınma”ya (% 50); “Yemek seçme/yemeye isteksizlik” davranışını, “aşırı ilgi ve koruyucu tutum”a (% 78,9) bağladıkları görülmektedir.

“Ebeveynden ayrılma korkusu” davranışını, “aileye bağımlılık”a (% 81,25); “kıskançlık” davranışını, “sevdiğini paylaşamama”ya (% 62,5) ve “dikkat çekme”ye (% 37,5); “inatçılık” davranışını, “ebeveyn-çocuk ilişkisi”ne (% 68,7); “konuşma bozukluğu” davranışını, “sosyal ortamlarda duyulan kaygı” ya (% 46,1); “saldırganlık” davranışını, nedenini; “ebeveyn-çocuk ilişkisi”ne (% 58,8); “alt ıslatma-dışkı kaçırmaya” davranışını, “aile içi sorunlar”a (% 35,7); “tırnak yeme” davranışını, “kaygı”ya (% 50); “aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği” davranışını, “çevresel” (% 45,4) ve “genetik” (% 36,3) faktörlere; “karanlıktan korkma” davranışını, “öğrenme”ye (% 75); “çalma” davranışını, “arkadaşlarındaki eşyayı kıskanma”ya (% 35,7) ve “sevgi ve ilgi eksikliği”ne (% 21,4) bağladıkları görülmektedir. “Parmak emme” davranışını, “sıkılma”ya (% 40); “tikler”i ise “duygusal problemler”e (% 100) bağladıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin örnek ifadeleri şu şekildedir: “-Çocuklar okula başladıklarında annelerine bağımlı oluyor bu nedenle ayrılmak istemiyorlar.”; “-Aşırı kaygılı öğrencilerimin tırnaklarını yediğine şahit oluyorum. Bende tırnak yemede en büyük etken kaygı”, “-Sıkıntılı ailelerin çocukları saldırgan oluyor.”; “-Genellikle arkadaşlarındaki eşyayı beğenip kıskanıyorlar ve izinsiz alıyorlar.”; “- Şiddet içeren programlar ve ailede şiddet sonucu çocuklar saldırgan davranıyor.”; “-Bence inatçılık kişilik özelliğidir.”; “- İlgisiz anne-babalar konuşma bozukluğuna neden oluyor bence.”.

Tablo 5. Erken Dönemde Görülen Problem Davranışlarla Başa Çıkma Yollarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Baş Çıkma Yolları	f	%
Uzman desteği alma	14	33,33
Aile ile işbirliği	14	33,33
Değerli hissettirme	4	9,52
Düşünme köşesi etkinliği	4	9,52
Sorumluluk verme	3	5,76
Güven oluşturma	2	3,84
Uyumlu-uyumsuz çocuğu eşleştirme	1	1,92

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlarla başa çıkma yollarına ilişkin görüşleri Tablo 5’te verilmektedir. Buna göre öğretmenler; “uzman desteği alma” (33,33) “aile ile işbirliği” (33,33), “değerli hissettirme” (% 9,52), “düşünme köşesi etkinliği” (% 9,52), “sorumluluk verme” (%5,76) “güven oluşturma” (% 3,84) ve “uyumlu-uyumsuz çocuğu eşleştirme” (% 1,92) gibi başa çıkma yollarını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin örnek ifadeleri şu şekildedir: “-*Problemi çözemezsem psikoloğa yönlendiririm.*”; “-*Benim çözemeyeceğim problemler var o zaman uzmandan yardım almalarını öneririm.*”; “-*En etkili yol bence aile ile işbirliği yapmaktır. Daima işbirliği yapmaya çalışırım.*”; “-*Problemlerli çocukları düşünme köşesinde bekletiyorum.*”; “-*Problem davranış gösteren çocuklara sorumluluk veriyorum genelde düzelirler.*”

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, erken çocukluk dönemindeki problem davranışlar konusunda okul öncesi öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar oldukça çarpıcıdır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler sınıf içinde pek çok problem davranışla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin karşılaştıkları problem davranışlar ifade edilme sıklığına göre sırasıyla “yalan söyleme”, “yemek seçme/yemeye isteksizlik”, “ebeveynden ayrılma korkusu”, “kıskançlık”, “inatçılık”, “saldırganlık”, “konuşma bozukluğu”, “alt ıslatma/dışkı kaçırmaya”, “tırnak yeme”, “aşırı etkinlik ve dikkat eksikliği”, “karanlıktan korkma”, “çalma”, “parmak emme” ve “tikler” şeklindedir. Literatürde okul öncesi dönemde problem davranışların görüldüğüne dair pek çok araştırma bulgusu yer almaktadır (Akman, Baydemir, Akyol, Arslan, ve Kükütçü, 2010; Alisinanoğlu ve Kesicioğlu, 2010; Dearing, 2014; Derman ve Başal, 2013; Eratay, 2011; Halversen, 2016; Özbey, 2010; Özbey ve Alisinanoğlu, 2009; Poyraz ve Özyürek, 2005; Turney ve McLanahan, 2015; Yaşar-Ekici, 2014; Yumuş, 2013; Zahcrisson ve Dearing, 2015)

Öğretmenler en sık karşılaştıkları problem davranışın yalan söyleme olduğunu ifade etmekle birlikte bunun ağırlıklı olarak cezadan kaçınma çabası olduğunu belirtmiştir. “Yalan söyleme” davranışının diğer nedenleri sırasıyla; “sevgi ve ilgi eksikliği”, “korku ve utanma” “model alma” ve “ahlak gelişimini tamamlamamış olması” olarak belirtilmiştir. Erken dönemde çocukların hayal ürünü olan ile gerçek olanı ayırt edemedikleri belirtilmektedir. Çocuğun bu dönemde gerçek dışı konuşmaları sıkça görülebilir. Ayrıca, çocuklar yine bu dönemde hayali durumlar da uydurabilirler (Cirhinlioğlu, 2010). Ayrıca Piaget’e göre bu çocuklar ahlak dışı evrede olduğundan ahlaki yargılama yapmaları beklenemez (Can, 2004) Eriksona göre çocuğun soruları ve çabaları engellenirse, özerkliğine müdahale

edilirse utanma, suçluluk duyguları geliştirmesi kaçınılmazdır (Karaca ve İkiz, 2014 ve Arı, 2005). Öğretmenlerin yalan söyleme davranışının nedenlerine ilişkin olarak belirttiği bir diğer çarpıcı unsur da “cezadan kaçınma”dır. Çocukların kişilik gelişimlerinin önemli bir dönemini oluşturan okul öncesi dönemde ceza verilmesi çocukların ruh sağlığını bozabilir (Karaca ve İkiz, 2014). Ayrıca, suçun zorla kabul ettirilmesi ve cezadan kaçınma, çocuğu yalana iten temel sebeplerdendir (Seven, 2013; Yavuzer, 1999). Bu durum okul öncesi öğretmenlerinin çocukların gelişim özellikleri konusunda ve davranış yönetimi becerileri açısından bilgileri güncelleme ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır.

Öğretmenler en sık karşılaştıkları diğer problem davranışın yeme alışkanlıkları ile ilgili sorunlar olduğunu ileri sürmüştür. Burada vurgulanan çocukların her şeyi yememesi, bazı yiyecekleri yemek istememesi, yavaş yemesi ve benzeri unsurlardır. Literatürde ebeveynler ve öğretmenlerin çocuklarda benzer sorunlarla karşılaştığını belirten araştırma bulguları yer almaktadır (Aydoğmuş,1999; Poyraz ve Özyürek, 2005; Birkan, 2002). Bu durumdan çocukların okula başlamadan kendi başlarına yemek yeme ile ilgili gereken alışkanlıkları kazanmamış olduklarını için problemleri davranışa yöneliyor olabilecekleri anlaşılmaktadır. Ayrıca ruhsal sıkıntılar da yeme alışkanlıklarını olumsuz etkileyebilir. Sonuç olarak, okulda ve evde çocuklara uygun yeme alışkanlıkları kazandırılmasında psikolojik danışman ve rehberlik uzmanlarının desteğinin önemi açıkça ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlerin sınıflarında karşılaştıkları bu problem davranışların nedenleri incelendiğinde beş boyutta toparlamak mümkündür: a) ailesel faktörler: çocuklara ait “sevgi ve ilgi eksikliği”, “ebeveyn-çocuk ilişkisi”, “aşırı ilgi ve koruyucu tutum”, “aile içi sorunlar”, “şiddete maruz kalma” gibi; b) gelişim dönemi özellikleri ilgili faktörler: “model alma”, “ahlak gelişiminin tamamlanamaması”, “benmerkezcilik” “mülkiyet kavramının gelişmemesi”; gibi; c) kişilik ve ilişki kurma sorunları: “sosyal ortamlarda duyulan kaygı”, “düşük öz-güven”, “dikkat çekme” gibi; d) yeni ve alışılmadık durumla baş edememe; e) kitle iletişim araçlarının etkisi önemli etkileyen faktörler olarak göze çarpmaktadır. Benzer şekilde Yavuzer (2001) de çocukta davranış bozukluklarını ortaya çıkaran nedenleri; (a) kalıtım, (b) fiziksel nedenler, (c) temel ihtiyaçların doyurulmaması, (d) çevresel ve sosyo-ekonomik nedenler, (e) hatalı anne-baba tutumları olarak ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, Kulaksızoğlu (2000) gelişim evrelerinde yaşanan sorunların olağan ve geçici olduğunu ancak çocuğun sosyal çevresinde karşılaştığı yanlış tutum ve davranışların çocuklarda uyum ve davranış bozukluklarına neden olduğunu belirtmektedir. Bu durumda çocukların problem davranışlarını etkileyen ailesel, çevresel ve gelişimsel odaklı geleneksel boyutlara günümüzde kitle iletişim araçları ile erken yaşta tanışmanın ve olumsuz kullanımının; yeni ve alışılmadık durumlarla başa çıkma gücünün olmamasının ve yeni durumlara uyum sıkıntıları yaşamalarının bu nesilde diğer faktörler olarak yaşandığı anlaşılmaktadır.

Birçok problem davranış, aynı zamanda, çeşitli okul yaşantıları ve okul koşullarından kaynaklanmaktadır (Edwards, 1993; Başar, 2001). Evertson, Emer, Vlements ve Worshan (1997) problem davranışın alanının çok geniş olduğunu ve öğrencinin sınıf dışında gösterdiği davranışları sınıf içinde de göstermesinin problem davranışlara neden olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmamızdaki sonuçlarda ise, öğretmenlerin kendileri ile ilgili bir neden aramadıkları, göremedikleri veya çocukların problem davranışlarının oluşumunda okulun, sınıf arkadaşlarının veya öğretmenlerin etkilerine değinmedikleri göze çarpan başka bir bulgudur.

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışlarla başa çıkmada ise okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğu ve ailelerle işbirliği yapmaya yönelindikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmamıza katılan öğretmenlerin “değerli hissettirme”, “düşünme köşesi etkinliği” ve “sorumluluk verme” gibi başa çıkma yolları kullandıkları belirlenmiştir. Akman, Baydemir, Akyol, Arslan, ve Kükütçü (2011) de problem davranışların çözümünde öğretmenlerin rehberlik servisiyle işbirliği yaptığını belirtmişlerdir. Literatürde problem davranışın çözümünde aile ile işbirliğinin önemini vurgulayan araştırma bulguları da yer almaktadır (Bulut ve İflazoğlu, 2007; Özbey, 2010; Sadık, 2002).

Bunun yanı sıra öğretmenlerin, başa çıkma yolu olarak uyumlu ve uyumsuz çocukları eşleştirdikleri anlaşılmakta, ancak uzman yardımına başvurmeyen öğretmenler olduğu da görülmektedir. Uysal, Akbaba-Altun ve Akgün (2010) ise okul öncesi öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar ortaya çıktığında en çok sözel uyarı, sözel olmayan uyarı ve birinci tip ceza kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Buradan hareketle, kimi öğretmenlerin sağlıklı olmayan baş etme yollarına başvurdukları da anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmadan elde edilen bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde okul öncesi dönemde birçok problemlili davranış görülebilmektedir. Okul öncesi öğretmenleri bu davranışları tespit edebilmektedir. Problem davranışların nedenleri olarak aile yapısı ve ilişkileri, çocukların gelişimsel sıkıntıları, bunların yanı sıra kişilik yapıları ve ilişki kurma sorunları; yeni ve alışılmadık duruma baş edememe ve kitle iletişim araçlarının etkisi tespit edilmiştir. Öğretmenlerin çocuklarda problem davranışların oluşmasına fırsat vermeyecek yaklaşımlar geliştirmeleri ve problem davranışı olan çocuklara daha yararlı olabilmeleri gerekmektedir. Bunun için profesyonel ruh sağlığı uzmanlarından, okul psikolojik danışma ve rehberlik servislerinden yararlanmalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

5. ÖNERİLER

Okul öncesi öğretmenliği eğitim süreçlerinde, okul öncesi öğretmen adaylarının ruh sağlığı ve bozuklukları ile başa çıkma konu ve becerilerini edinmelerini sağlayacak kavramsal ve uygulamalı derslere ağırlık verilmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra okul öncesi eğitim kurumlarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin işler hale getirilmesi önerilmektedir. Dahası, okul öncesi öğretmenlerine düzenli olarak ruh sağlığı ve bozukluklarıyla ilgili hizmet içi seminerler düzenlemesi hem kendi ruh sağlıklarını korumalarında yardımcı olacaktır hem de daha sağlıklı davranış yönetim politikaları geliştirerek daha etkili ve verimli olmaları desteklenebilecektir. Okul öncesi dönemde aile eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Okul öncesi öğretmenleri sorumlu oldukları çocukların ailelerine, okul pdr hizmetleri ile işbirliği içinde konsültasyon çalışmalarına ağırlık vermeli, aileleri davranış yönetim politikaları açısından eğitmelidir. Ailelerle çok sık karşılaşan öğretmenler, her karşılaşma anını bir fırsat eğitime dönüştürebileceği gibi ayrı görüşme saatleri ve eğitim programları ile onlara ulaşmalıdır.

Bu çalışma erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar, sıklığı, nedenleri ve başa çıkma yolları ile ilgili öğretmenlerin görüşlerine dayanılarak yürütülmüştür. Sonuçlar görüşme soruları ve

çalışma grubunun ifadeleri kapsamında sınırlıdır. Ebeveynlerin görüşlerinin de alınması ile çalışma zenginleştirilebilir. İleriki çalışmalarda çocukların mizaçları ve ana baba tutumları da katılarak çok boyutlu verilere ulaşılabilir.

6. KAYNAKLAR

Akman, Berrin-Baydemir, Gözde-Akyol, Tuğçe-Arslan, A. Çelik-Kükütçü, S.,Kent (2011). “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıfta Karşılaştıkları Sorun Davranışlara İlişkin Düşünceleri”, *E-Journal Of New World Sciences Academy Education Sciences*, Sayı, 6-2, (1715-1731).

Alisinanoğlu, Fatma-Kesicioğlu, O.Serdar (2010), “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği)”, *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, Cilt, 3, Sayı,1, (93-110).

Arı, Ramazan, (2005), *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Atıcı, Meral, (2001), “Yüksek ve Düşük Yetkinliğe Sahip Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Stratejileri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Sayı, 28, (483-499).

Aydın, Hülya, Bilgin. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Aydoğmuş, K. Murat, (1999), *Çocuklarda Uyum ve Davranış Bozuklukları, Ana Baba Okulu*, Remzi Kitabevi, Ankara.

Başar, Hüseyin, (2001). *Sınıf Yönetimi*. 5. Baskı. Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Birkan, Bünyamin, (2002), “Çocuklarda Davranış Sorunları ve Başa Çıkma Yolları”, *Çocuk Çocuk Aylık Anne Baba Eğitimci Dergisi*, Sayı 17, (18-20).

Bradley, Renee-Doolittle, Jenifer-Bartolotta, Robert, (2008). “Building On The Data And Adding to The Discussion: The Experiences and Outcomes of Students With Emotional Disturbance” *Journal Of Behavioural Education*, Issue, 17, (4-23).

Bradley, Renee-Henderson, Kelly-Monfore, Dorota, A. (2004). “A National Perspective on Children With Emotional Disorders”, *Behavioural Disorders*, Issue, 29, (211-223).

Bulut, M. Sencer-İflazoğlu, Ayten, (2007). “Anasınıfı Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Sınıfta Karşılaştıkları Problem Davranışlar ve Bu Davranışlara Yönelik Geliştirdikleri Stratejiler: Nitel Bir Çalışma Örneği.” *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Bugünü ve Geleceği Sempozyum Kitabı*. (Ed.) Neriman Aral ve Belma Tuğrul, Ya-Pa, İstanbul.

Can, Gürhan(2004), “Kişilik Gelişimi (Psikososyal ve Ahlak Gelişimi)” *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* “Edt. Yeşilyaprak, Binnur, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Cirhinlioğlu, Fatma, Gül, (2010). “Dini Yönelimler ve Önyargı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı, 7-1,(1366-1384).

Dearing, Eric, (2014). “The State Of Research On Children And Families İn Poverty: Past, Present, And Future Empirical Avenues Of Promise”. In K. McCartney, H. Yoshikawa, & L. Forcier (Eds.), *Improving The Odds For America’ S Children* (Pp. 203– 216). Cambridge, MA: Harvard Education Press.

Derman, Meral, Taner-Başal, H.,Asude, (2013), “Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri İle Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki”, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı, 2(1), (115-144).

Edwards, Clifford, H. (1993). *Classroom Discipline And Management*, Macmillan Publishing Company, Newyork,

Ekşi, Aysel. (1999). “Çocuğun Ruhsal ve Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Dönemlere Özgü Sorunları”, *Ben Hasta Değilim*, Ed. Aysel Ekşi, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul.

Eratay, Emine, (2011); “Okul Öncesi Çocuklarında Davranış Problemleri”, *E-Journal Of New World Sciences Academy* 2011, Cilt, 6, Sayı 3,.

Evertson, Carolyn, M.-Emmer, Edmond-Clements, Barbara, S.-Worsham, M.E. (1997). *Classroom Management for Elementary Teachers* (4th Edition), Allyn And Bacon, USA.

Farrington, David P.-Welsh, Brandon, C. (2007) “*Saving Children From A Life Of Crime: Early Risk Factors And Effective Interventions*”, Oxford University Press, Oxford.

Geçtan, Engin, (1989), *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Glover, Todd, A.-Albers, Craig. A.,(2007), “Considerations for evaluating universal screening assessments”. *Journal of School Psychology*. Volume 45, Issue 2, April 2007, (117–135).

Halversen, Hayley, (2016). *The Implemetation of Interventions For Problem Behaviour Based On The Results of Precursor Functional Analyses in The Early Childhood*, Setting Utah State University.

Hamre, Briget K.-Pianta, Robert, C. (2001). “Early Teacher-Child Relationships And The Trajectory Of Children’s School Outcomes Through Eighth Grade”, *Child Development*, Issue, 72 (2), (625–638).

Ikiz, Fatma Ebru, Savi Cakar, Firdevs (2012), *Behaviour Problems in Relation with Perceived Social Support*, In (Ed) Latif Barış & Özertan Uzun, “*Psychology of Adolescence: New Research*”, (1-45). USA, New York: Nova Science Publishers. ISBN: 978-1-61942-860-7

İkiz, Fatma Ebru, Kaya, Zöhre (2016), *Bugünün Dünyasında İnsan Uyumu*, (Ed) Fatma Ebru İkiz, “Psikoloji ve Çağdaş Yaşam, İnsan Uyumu”, 10. Basımdan çeviri, (1-31). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ltd.

Karaca, Rengin, İkiz, Fatma Ebru (2014), *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlıkta Çağdaş Bir Anlayış*, Ankara: Nobel Yayınevi .

Kulaksızoğlu, Adnan. (2000), *Ergenlik Psikolojisi*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Lane, Kathleen Lynee, Menzies, Holly Mariah (2003), A School-Wide Intervention with Primary and Secondary Levels of Support for Elementary Students: Outcomes and Considerations. *Education and Treatment of Children*, Volume, 26(4), (431-451). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/42899771>

Lösel, Friedrich, Bender, Doris. (2003), *Resilience And Protective Factors*. In (Ed), D. Farrington & J. Coid, “Early Prevention Of Adult Antisocial Behaviour” (130-204). New York: Cambridge University Press.

Lösel, Friedrich, Bender, Doris. (2012), *Child Social Skills Training In The Prevention Of Antisocial Development And Crime*. In (Ed.) D. P. Farrington & B. C. Welsh, “*The Oxford Handbook Of Crime Prevention*” (102-129). Oxford, UK: Oxford University Press.

Miles, Mathew B., Huberman, A. Michael (1994), *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, 2nd Ed., Sage Publications, Newbury Park.

Miller, Laurie, S., Koplewicz, Harold, S., Klein, Rachel, G. (1997), *J Abnormal Child Psychol*, vol. 25, 113. doi:10.1023/A:1025727428097.

Motavalli Mukaddes, Nahit (2000), “Ergenlik Çağı Ruhsal Gelişim Özellikleri”, (Ed.) Polvan Ö, *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri,(15-20).

Özbey, Saide, Alisinanoğlu, Fatma (2009), “A Study On Problem Behaviour Of 60-72 Months Children Who Attending Public Early Childhood Education Institution”, *The Journal Of International Social Research*, Volume, 2(6), (493- 517).

Özbey, Saide (2010), “Okul Öncesi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkma Ailenin Rolü”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı, 21.

Öztürk, Ayten (2001), *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*. İstanbul: Esin Yayınları.

Poyraz, Hatice, Özyürek, Arzu (2005). “Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocuklarının Davranış Problemleri ve Anne Babaların Disiplin Yöntemlerinin İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı, 166, (83-97).

Sadık, Fatma. (2002), “Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf İçinde Karşılaştıkları Problem Davranışlar”, *Öğretmen Dünyası*, Sayı, 23 (272), (31-34).

Savi Cakar, Firdevs, Tagay, Ozlem, İkiz, Fatma Ebru (2015), “Risky behaviours of adolescents: Definitions and prevention”, *In Advances in Psychology Research*, Volume, 106, (137-167). USA, New York: Nova Science Publishers.

Seven, Serdal (2013), *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Smith, Justin D., Dishion, Thomas J., Shaw, Daniel S., Wilson, Melvin N. Winter, Charlotte C., Patterson Gerald R. (2014), “Coercive Family Process And Early Onset Conduct Problems From Age 2 To School Entry”, *Development and Psychopathology*, Volume, 26 (401), (917–932).

Stuhlman, Megan W., Pianta, Robert C. (2002), “Teachers’ narratives about their relationships with children: Associations with behaviour in classrooms”, *School Psychology Review*, Volume, 31, (148–163).

Şencan, Hüner, (2005), *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlik*, Seçkin Yayınları, Ankara.

Turney Kristin, Mclanahan, Sara (2015), “*The Academic Consequences of Early Childhood Problem Behaviours*”, *Soc Sci Res.*, (131-45). Doi: 10.1016/J.Ssresearch.2015.06.022.

Uyanık Balat, Gülden, Şimşek, Zeynep, Akman, Berrin (2008), “Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.34, (263-275).

Uysal, Hatice, Altun, Sadegül Akbaba ve Akgün, Ege (2010), “Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocukların İstenmeyen Davranışları Karşısında Uyguladıkları Stratejiler”, *İlköğretim Online*, Sayı. 9(3), (971-979).

Ünal, Hıdır (2006), Davranım Bozukluğu Tanısı Alan İlköğretim Öğrencilerine Okullarda Sunulan Danışmanlık Hizmetlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Wagner, Mary & Davis, Maryann (2006), “How Are We Preparing Students With Emotional Disturbances for The Transition to Young Adulthood? Findings From The National Longitudinal Transition Study-2”, *Journal of Emotional and Behavioural Disorders*, Volume.14(2), (86-98).

Walker, Hill M., Shinn, Mark R. (2002), “Structuring school-based interventions to achieve integrated primary, secondary, and tertiary prevention goals for safe and effective schools”. In M.R. Shinn, G. Stoner, & H.M. Walker (Eds.), *Interventions for academic and behavior problems: Preventive and remedial approaches. National Association of School Psychologists*. Silver Spring, MD.

Yaşar Ekici, Fatma (2014), “Aile Özellikleri İle Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl. 2, Sayı. 2/2, (70-108).

Yavuzer, Haluk (1999), *Çocuk Psikolojisi*. 19. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul

Yavuzer, Haluk (2001), *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yazıcı, Zeliha (2002), “Okul Öncesi Eğitimin Okul Olgunluğu Üzerine Etkisinin İncelenmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, (155- 156). 20.12.2015 tarihinde <http://www.yayim.meb.gov.tr> adresinden erişildi.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, Kasım (2010), “*Raising the Quality in Qualitative Research*”, *Elementary Education Online*, Sayı, 9 (1), (79-92). [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.

Yumuş, Melike. (2013), *Okul Öncesi Eğitimcilerin 36 - 72 Ay Aralığındaki Çocukların Davranış Problemleri İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi ve Başa Çıkma Stratejilerinin Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zachrisson Henric.D., Dearing Eric (2015), “*Family Income Dynamics, Early Childhood Education And Care, And Early Child Behaviour Problems in Norway*”, *Child Development* Volume 86, Issue 2, March/April 2015 ,(425–440).